

ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРАХУНОК МІСТКОСТІ РИНКУ ПРАЦІ

У статті здійснено теоретичні дослідження та розрахунок місткості ринку праці. Визначено види ємності регіонального ринку праці, розраховано структуру фактичної місткості ринку праці України по видам економічної діяльності в Україні, нішу ринку праці Луганського регіону.

Theoretical researches and calculation of capacity of labour-market are carried out in the article. Certainly types of capacity of regional labour-market, it is expected structure of actual capacity of labour-market of Ukraine on the types of economic activity in Ukraine, niche of labour-market of the Lugansk region.

Ключові слова: місткість ринку праці, ніша, ємність, структура, коефіцієнт.

Key words: capacity of labour-market, niche, capacity, structure, coefficient.

За останній час в Україні проведено низку важливих заходів прикладного характеру, які спрямовані на розвиток ринку праці, становлення механізмів його функціонування, здатних забезпечити проведення гнучкої політики в сфері зайнятості. З цією метою ухвалено пакет законодавчих і нормативних документів, створено мережу державних служб зайнятості, закладено підвалини для формування механізму соціального захисту тимчасово непрацюючого населення. Але необхідною умовою ефективного функціонування ринку праці є оптимальне співвідношення попиту та пропозиції ньому. Досягти такого співвідношення можливо шляхом впровадження заходів маркетингу, які сприяють проведенню якісного аналізу та визначенню можливостей ринку праці, відбору цільових сегментів і розробки відповідних заходів щодо підвищення функціонування регіонального ринку праці. Водночас упровадження маркетингового дослідження ринку праці дасть змогу підтримувати належну збалансованість між вільними робочими місцями і вивільненими з виробництва працівниками, що є однією з основних макроекономічних проблем, і тому потребує своєчасного вивчення досвіду успішного функціонування ринку праці, нагромадженого країнами з ринковою економікою.

Нині в Україні існує потужна наукова база, яка дає змогу опрацювати теоретичні й практичні питання маркетингу відповідно до специфіки стану національної економіки і ринку праці. Поміж українських фахівців і науковців близького зарубіжжя варто відзначити таких: Жан-Жак Ламбена, Ф. Котлера, Г. Армстронга, Дж. Сондерса, В. Вонг, А. Кяна, А. Панкрухіна. Теоретичне дослідження проблем існування і функціонування ринку праці висвітлено відомими вченими: Б. Генкіним, О. Грیشнової, Е. Лібанової, В. Петюхом, А. Рофе. Серед найважливіх досліджень, які висвітлюють різні аспекти теорії і практики ринку праці, механізмів його функціонування та регулювання, слід відзначити наукові розробки таких науковців і вчених: Д. Богині, П. Буряк, Т. Заяць, А. Зозулева, А. Калініної, А. Кашепова, В. Василенка, О. Валковой, Г. Завіновської, Г. Косовської, Т. Дейпенко, В. Онікієнко, А. Ткаченко, А. Ємельяненко, С. Пилипенко, М. Горобинської, А. Піддубної, В. Рожко, Г. Писаренко, О. Титар, І. Петрової. Проте питання використання таких інструментів маркетингу, як сегментація ринку, формування соціально-демографічного портрету, використання матриць, місткості ринку, ніші під час дослід-

жень ринку праці поки ще недостатньо вивчені. Є потреба в глибшому аналізі ринку праці за їх допомогою. Викладене стало основою для вибору теми, у обґрунтуванні її мети. Мета статті полягає у теоретичних дослідженнях та розрахунку місткості ринку праці.

У ході теоретичних досліджень [1–9] було визначено зміст поняття ємності регіонального ринку праці, який по-

Таблиця 1. Види й визначення ємності регіонального ринку праці

Вид	Сутність	Формула розрахунку
Фактична ємність регіонального ринку праці	це кількість зайнятих робочих місць на підприємствах регіону.	$ФЕРПП = \sum Крм$ Крм – кількість зайнятих робочих місць на підприємствах регіону.
Реальна ємність регіонального ринку праці	це кількість зайнятих робочих місць та кількість вільних робочих місць, що є на підприємствах регіону.	$РЕРПП = \sum Крм + Квр$ Крм – кількість зайнятих робочих місць на підприємствах регіону; Квр – кількість вільних робочих місць що є на підприємствах регіону;
Потенційна ємність регіонального ринку праці	це кількість зайнятих робочих місць та кількість вільних робочих місць, що є на підприємствах регіону, а також очікувані обсяги працевлаштування.	$ПЕРПП = \sum Крм + Квр + Поч$ Крм – кількість зайнятих робочих місць на підприємствах регіону; Квр – кількість вільних робочих місць, що є на підприємствах регіону; Поч – очікувані обсяги працевлаштування.
Економічна ємність регіонального ринку праці	це сума: кількості зайнятих робочих місць, обсягів можливого працевлаштування на вільні робочі місця (вакантні посади), очікувані обсяги працевлаштування на новостворених робочих місцях за мінусом реального вивільнення робочої сили, що супроводжується ліквідацією робочих місць.	$ЕЕРПП = \sum Крм + Квр + Поч - R$ Крм – кількість зайнятих робочих місць на підприємствах регіону; Квр – кількість вільних робочих місць – що є на підприємствах регіону (вакантні посади); Поч – очікувані обсяги працевлаштування; R – реальне вивільнення робочої сили, що супроводжується ліквідацією робочих місць.

Таблиця 2. Структура фактичної місткості ринку праці України по видам економічної діяльності в Україні за 2000–2010 рр. [10]

Види економічної діяльності	2000	2005	2010
Всього	100,0	100,0	100,0
Сільське, лісове господарство, полювання	21,5	19,3	15,5
Промисловість	22,8	19,7	17,6
Будівництво	4,5	4,6	4,8
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого споживання. Діяльність готелів і ресторанів	15,5	20,2	23,4
Діяльність транспорту і зв'язку	6,7	6,8	6,9
Фінансова діяльність	0,8	1,2	1,7
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям	4,0	4,7	5,7
Державне управління	5,9	5,0	5,3
Освіта	8,0	8,1	8,4
Охорона здоров'я і надання соціальної допомоги	6,8	6,6	6,7
Інші види діяльності	3,4	4,0	4,0

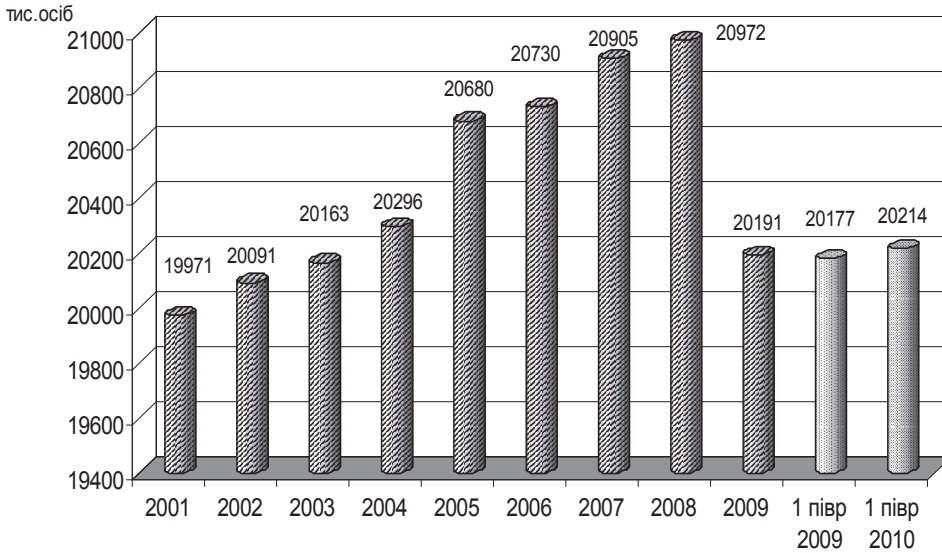

Рис. 1. Динаміка зміни фактичної місткості ринку праці України [17]

Таблиця 3. Розрахунок реальної місткості регіонального ринку праці (тис. осіб)

Роки	Фактична місткість регіонального ринку праці, тис. осіб	Потреба в робочій силі, тис. осіб	Реальна місткість регіонального ринку праці тис. осіб	%	
				Працюючі	Потреба
2005	1054,4	9,3	1063,7	99,1	0,9
2007	1066,7	1,8	1068,5	99,8	0,2
2008	1068,8	2,2	1071,0	97,9	2,1
2009	1026,2	1,3	1027,5	99,9	0,1
2010	1015,4	1,9	1017,3	99,8	0,2

лягає у кількості робочих місць, що існують на підприємствах регіону (зайняті і незайняті), визначено види ємності регіонального ринку праці: фактичну, реальну, потенційну і економічну в залежності від складових (табл. 1).

Схематичний ланцюжок взаємозв'язку видів ємності регіонального ринку праці та складових наведено у емпіричній формулі (1), яка свідчить, що найбільша — економічна ємність, а найменша — фактична ємність регіонального ринку праці.

$$ФЕРРП < РЕРРП < ПЕРРП < ЕЕРРП \quad (1)$$

Обґрунтовано, що місткість регіонального ринку праці — це кількість зайнятих у регіоні, тобто це задовільний попит на робочу силу. Фактична і реальна місткість визначається на основі статистичної інформації.

З метою визначення тенденцій розвитку ринку праці України проаналізовано основні показники його функціонування, серед яких місткість, (табл. 2).

Структура місткості ринку праці України за видами економічної діяльності розрахована на основі статистичної інформації і свідчить, що вона постійно змінюється. Динаміка зміни місткості ринку праці України говорить, що до 2008 року вона збільшується, а потім зменшується і залишається на одному рівні (рис. 1).

Ці коливання відбуваються під впливом багатьох факторів, серед яких основні — це безробіття і реальна заробітна плата. Якісний аналіз структури фактичної місткості регіонального ринку праці за видами економічної діяльності (Луганській області) довів, що, на відміну від структури фактичної місткості ринку праці України, вона має свої особливості, які полягають у тому, що найбільша вага зайнятих протягом останніх десяти років належить промисловим видам діяльності — близько 40%. Під час підготовки наукової доповіді здійснено групування громадян, не зайнятих трудовою діяльністю за місцем реєстрації (міські і районні центри зайнятості) і виконано їх ранжування за даними 2010 року. Найбільша кількість працевлаштованих у м. Северодонецьку і у Троїцькому районі, найнижча кількість зареєстрованих безробітних у м. Брянка і у Лутугинському районі. Найбільш важливим для проведення аналізу регіонального ринку праці є визначення кількісних показників попиту й пропозиції робочої сили.

За результатами проведених емпіричних досліджень встановлено, що реальну місткість регіонального ринку

праці варто розраховувати шляхом додання до показника фактичної місткості (кількості зайнятих) потреби в робочій силі з боку роботодавців, у табл.3. наведено результати розрахунку.

Для оцінки місткості регіонального ринку праці пропонується застосовувати такий показник, як коефіцієнт використання реальної місткості регіонального ринку праці, який визначається як співвідношення показника фактичної місткості регіонального ринку праці до реальної місткості регіонального ринку праці (формула 2)):

$$K_{mi} = \frac{ФМРРП}{РМРРП} \quad (2),$$

де K_{mi} — коефіцієнт використання реальної місткості регіонального ринку праці;

$ФМРРП$ — фактична місткість регіонального ринку праці, тис. осіб;

$РМРРП$ — реальна місткість регіонального ринку праці, тис. осіб.

Розрахунок цього коефіцієнта у 2010 році свідчить, що він дорівнює 0,998, тобто має бути збільшений до 1.

Таким чином, теоретичні дослідження та розрахунок місткості ринку праці дозволили визначити, що для проведення дослідження ринку праці доцільно з'ясувати зміст понять місткості і ємності регіонального ринку праці. Визначено, що ємність регіонального ринку праці — це кількість робочих місць (зайнятих та незайнятих), місткість регіонального ринку праці — це

кількість зайнятого населення у регіоні. На ємність і місткість регіонального ринку праці природно впливають міграція населення і соціально-демографічна ситуація у регіоні, безробіття і рівень реальної заробітної плати; для регулювання ринку праці доречно здійснювати розрахунок показника реальної місткості, коефіцієнта її використання, що дозволяє використовувати ці інструменти для регулювання регіонального ринку праці та забезпечує кваліфіковане прийняття управлінських рішень відповідними регіональними органами влади.

Література:

1. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-економічні відносини: навч. посіб. / П.Ю. Буряк, Б.А. Карпінський, М.І. Григор'єва. — К.: ЦНА, 2004. — 440 с.
2. Бухтаєров А.А. Региональный рынок труда: особенности функционирования и методика оценки / А.А. Бухтаєров, А.В. Тюткалова, Г.Г. Вукович, В.А. Новоковський // Современные наукоемкие технологии. — 2008. — № 6. — С. 98—99.
3. Забезпечення взаємозв'язку зростання продуктивності праці та заробітної плати: монографія / Б.Т. Кляйненко, І.А. Попова, Н.В. Шумакова, І.В. Заблодська, Н.О. Васильчук. — Луганськ: СЛУ ім. В. Даля, 2009. — 248 с.
4. Клян А.П. Маркетинг рынка труда / А.П. Клян; Центр информационных и экономических исследований. — Воронеж: Воронежский ун-т, 1995. — 96 с.
5. Кляйненко Б.Т. Анализ развития рынка труда в Украине: организационно-правовой и социально-экономический аспекты / Б.Т. Кляйненко, С.Ф. Большенко, И.А. Попова // Экономика и право. — 2005. — № 3(13). — С. 28—34.
6. Косовська Г.В. Управління трудовими ресурсами: навч. посіб. / Г.В. Косовська, О.В. Крушельницька. — К.: Кондор, 2003. — 224 с.
7. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: підручник / М.П. Лукашевич. — К.: Каравела, 2005. — 288 с.
8. Рофе А.И. Рынок труда / А.И. Рофе. — М.: МИК, 2003. — 272 с.
9. Стеценко Т.О. Анализ региональной экономики: навч. посіб. / Т.О. Стеценко. — К.: КНЕУ, 2002. — 116 с.
10. Головне управління статистики у Луганській області [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.lugostat.lg.ua>.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2012 р.